

- EUSKALERRIAREN ETSALIAK -

Nik, lagun aundi bat euki neban, " Aita Santi ". gure alkar izketan esaten eustana: " Euskalerrria'k ARERIO asko daukaz...".

Leenengo egunetan ez nintzan konturatzen, bere berbak nora-arteko ikusmena eukingo eben. nigaz bere ekin-tza, ixiltasuna eta ikasteko liburuak emotekoa zalako, eta benetako arrazoia euki ebala urte oneitan ikusten asi naz.

Noz bein gure edestiari ikus-arin bat emoten dautsot, Olazar'tar Martin'ek ezkatzen dauztanean, ZER'erako idazlanak egiteko. Ziurtasunean osoz edo geiena billatzen dot.

Baiña Espainol'ak esaten dabenean, eta batez be gaur Oreja'tar Martzeliño'k " Euskalerrria'k sekula ez dauela euki gaur daukan askatasuna", curen lotsagabeko menpe-tasunak aurrera eroateko, neure barruak irikitzen ipinten dira, ez dagoalako esku-biderik ainbeste guzur ezeren ardura barik esateko. Orrek guzurrezko maltzur gauzak faziztak baiña ez dabezelako esaten.

Orregaitik oraingoan bir-ikaste zeatzago bat emon dautsot, belarri orreri esateko: erromatarrak etorri arte askatasun osoan bizi gintzala. Eta erromatarrak ekarri eben asmoak, euskal leiñu batzuri euren aurka sortutakoak ikusita ta gero, eurakaz elkar-aditu giñala naaztetasun barik, euren aldaz-beerako porrotean, gure Euskalerrriaren izatea Euskera eta Nortasunak berrezkuratuta.

Irugarren gizaldian Bandalo'ak eta Alanoa'k etorri ziran gugaz zer ikusirik euki ez ebenak. Eurakaz batera Suevo'ak etorri ziran, gero V'garren gizaldean Godoa'kaz leenengoetan eta gero Godo'ak bakarrik ibili menperatasunezko ekintzetan, gure askatasuna oso osoa izan zala, nai curen menperatasunezko gogoen artean eta euren erregetza artzerakoan, errege gaiaren zin-itza emoterakoan, arauen arteko bat " ET DOMUIT VASCONES" esan bearezko esatea euki ebala.

Ararte Godoa'ren aurka, Euskaldunak gudarako antolamendu bakoak izan ba ziran be, zaar-batzarretatik buruzagiak gudarako taldeetan asi ziran ezartzen; eta eurakaz gure borrokak iraun eban. Godo'aren erregetzak iraun eban aldian.

Aldikada baten..., Espainol idazle batzuk asi ziran esaten "ASTURIAS'eko" erregeak izan zirala Godo-erregetzaren ordezkioak, eta gure Kanpion'tar Arturo'k bidera urtenda esan eutsoen: "EMEN JABE-GAI BIDEEN BAT EGON IZAN BAZAN BE, IKUS-EZIÑARENA IZANGO ZALA; ETA GOGO ANDIENETARIKO BAT, EUREGANDIK MENDERAKATUAK EZ IZATEA" izango zala.

Arabitarrak etorri ziranean eta Iruñean sartu 718'an, eurakaz alkargo baten bitartez Euskaldunak azpiratu egin

zirala zerga bat ordainduz. Geroago "Ocba" mauritarra Euskaldunak ez ebela ordaintzen 734'an ostera sartu zan Iruñean indarrez beterik, eta joan zanean bertan mauritar indarrak itzita, Euskaldunak ostera be jabetu zirala. Andik aurrera Euskaldunak askatasun osoan bizi ziran, nai-ta I'go Abderramanetik asita eurekin borroka batzuk egin bearra izan.

Gure erregetza eta beraz gudarako antolamendua Ari-tza eta Jimenez'tar Iñigo'rekin asten da eta II'garren Enrike'gaz amaitu Auñamendi'ko Egoalde onetan.

Oreja'tar Martzeliño'k sekula ez dauana esango, orduko Napar-erregeakaz erriak Nortasunezko antolamenduak egiten ebazala. Ez da gutxiago: 1504'an Isabel katolikoa il zan eta orduan. Gaztelarrak Fernando. beren Aragoiko erreñura bigaldu ebela, Juana beren alaba Austriako Felipe "el hermoso'rekin" eskonduta egon zana Gaztelatar'en erregetzara igonda.

Oneik, Nafanoa'ko erregeakaz 1506'an Agorrilla'ren 27'an adiskidetasunezko elkargo bat sinatu ebela Fernando'k ezer jakin gabe, au oso asarratuta geratuz.

Fernando bitartean Foix'tar Germanarekin ezkondu zan eta seme bat euki eban. Oneik, Frantzia'ko erregetzaren oiñordezkoak izan ziralako ortik aurrera, Espaina'ren aberrikoari ikaragarritzko urduritasuna sartu jakiela, eta bereala Felipe "el hermoso" ori, ur apur bat edanda il zan, Juana zoratu. Germana il zalako bai gero semea be, Fernando'ri deitu eutsien Gaztelarren erreñuan errege ordezkioa izateko. Zergaitik ez..., Cisneros Kardinalari?.

Felipe erregea il da. Frantzez eta Gaztelartean gudaren keiñadura sortu zan, eta Fernando'k orren egoeraren unetxoa gozatu eben Naparrak zigortzeko. 1512'an Uztaila'ren 21'an Alba dukearen guda indarrak Iruña aurrean geratu ziranean eta iñungo borrokarik gabe Uztaila'ren 25'an uriko giltzak emon eutzezan Alba dukea'ri. Azkene-ko alegiñal "Maian", Fransizko Xabier'en sendia eta Nafarroa'ko erregeakaz ados egon ziranarekin egin ebena, baiña 1513'ko Jorrallean jausi ziran Gaztelarren eskuetan. An dago oroit-arria "MAIA" erritxoa borroka ori oroitzeko.

A ta guzti, Fernando'k nai-ta guda eskubideakaz ezarri beren ekintza, Done Fransizko Xabier'en aitari, legezko Nafar-errege aldekoa izan zana indar guztiaz, beren errege-aolkularitzari il arte ekin eutson. Nafarroa'ko Forua'ri zin-egin eutson 1513'an Epaila'ko 23'an, eutsi egingo ebala Nafartanen jaurkintza guztia, gero 1515'an Tudela'n sinatu zan alkargoarekin. Nafarroa'ren legezko erregeai andik aurrera antolatzeke, ekintzaren bideak moztuta.

Fernando 1516'an Urtarrilla'ren 23'an il zanean, Nafartarrak ostera be gudarako aupatu ziran, baiña Jimenez de

ERRIGINTZA

Cisneros'tar Francisco ordurarte Toledo'ko kardinal nagusia eta fede-zain (inquisidor) aundiena, gero errege-ordea izendatu eben, eta beren koronel Villalba'rekin Nafarroa'ko gaztelu, eleiza eta dorre guztiak moztu ebazan, ainbat Nafar ilda eta ereiñeko lurak suagaz kiskilduta. Triskantza au eginda, Villalba Koronelak Cisneros'eri idatzi eutson: " Navarra está tan baja de fantasía después de que vuestra señoría reverendísima mandó derrocar los muros, que no hay hombre que alce la cabeza".

Zisneros, 15 17'an Azaro'ko 8'an il zan, eta Nafartarrak oster a be gudarako aupatu ziran, Noain'en 1521'e an Bagilla'ren 30'e an guztiz apurtuta geratu ziranak, Espaina'ren I'go Karlos, Alemania'ko V'gan'ena eta IV'garren Nafarroa'ko erregea andik aurrera izango zanaren eskuetan geratu zana.

Eta Nafarroa'ko IV'garren Karlos izan da.....Naparrak Spainolak dira?. Nai-ta ostean Nafarroa'ko IV'garren Karlos'ek. Beenafarroako'ak bertan itzi edo ukatu, Añamendiak berezko mugen antzera geratu daitez an..... Euskaldunak Spainolak eta Frantzezak gara ?. Beenafarroan ortik aurrera be Euskal erregetzak iraun eban.

Eleizak indar asko auki arren, erregeak ziran egilleak, eta oneik baleiteke apurka apurka gura ebela Erri Berezien Nortasunak urtu edo ezeztatu daitez an, zentzunezkoak jakin ebelako, gizarte eta Erria'ren Nortasunak ez dirala berez urtzen, il da ezin ezik. Orregaitik dabiz gaur be ainbeste eratar a saiatzen.

Orregaitik Nafarroako IV'garren Karlos, V'garren Alemania'koa eta I'go Espaina'kotik asita azkeneko Austria'tarren arte, EuskalelTiak askatasun osoa euki dau, naita bidean asarre batzuk euki arren, bere Jaun edo errege' az sinatutako alkargo edo itzarmenaren bitartez .

Eta aspertu ziralako itxaroten, berezitasunezkoak ez gintzalako urtzen, V'garren Felipe borboia ipini eben, ia gudaren bidez, Ugarte-erdi onen berezitasun guztia desagertuteko naian (gaur be ori asi dira egiten elkarteko legearekin, Batasuna'ren aitzakiaz).

Ortik aurrera indarraren bidez gura eben. berezko erriak eta izkuntzak desagertu daitez an; eta ekintza orretan ainbat borroka, eriotza, espetxe, negarra eta abar euki doguz, GUK ZUTIK agertuz, Nortasunak eta izkuntzak noz askatzeko agertu, curen indarraren aurka. (Nai-ta gure artean be etzaiaren lanak baten batzuk egin: "sujeto politikoak ez garela" esanez. Zelan gabiltz?. Biziagaz batera ez gara ezer!!).

Gaur erregetza ia desagertu arren Europa guztian, menperatzail asmakizunezkoak gualoztearen laguntzaz, daukaguz an iñungo arrazoi gabeko Laterri oneik ezarri daukue espatak buru gaiñetan daukaguzela. Len esan doten lez "por su destino en lo Universal"; eta gaur, gagozan denboratan, barregarrizkoa da ori.

Orregaitik "OREJA" orreri esan bear jakona: Euskalerria eta batez be EUSKADI iñoz!, ez dala makurtuko

beren askatasuna lortuar te, ori dalako JAINKOA'ren agindua, danez gain danok "ARDURADUNAK" izan gaitez an, BERAK garan guztiak Ludi onetara ardurazko gauzak egitera BIALDU gaitulako.

"ABERRIA MAITE DOGU, AITA'REN GANDIK DATORRELA KO".

Eta etorren asmakizuna argi ikusten da Cisneros'egaz: erromatarren Kaizar-jaun Konstantino aundiak 325'e an Nizea'ko Eleiz-Batzar nagusia batu ebanetik katolikotasunari indar guztia emonda, besteak sinis-austera botata, gero Godoa'ren Rekar edo'k Toledo'ko Eleiz-Batzar nagusia 589'an batuta bardin egin ebana, beranduago, Afrika'ko kruzadetan egin ziran astokeriak Maoma'ren erlijioen aurka, bera azkoz gei agoan aundi agotuz; bealdeko Ameriket an egin ziran lapurketak, ilketak eta egin ziran naastetasun guztiakaz katolikotasunaren izenean, goitik-beera nortasunik gabe itzita, gaur guztiz nora-ezean dabi zenak, bideak aurkitu barik. Cisneros'en alegin nagusiak ziran Eleiza'ren katolikotasun (Universalidad) jabetasuna-gaitik.

Eta katoliko= latin katholikos'etik datorrena da, eta berau Griego Kata'r= ulertza esan gura dauana, eta holos= dan guztia esan gura dauana. Itz ori artuta, erabagia artu eben esateko: katolikotasuna bakarrik zala Universal a, egizkoa eta ziurtasunezkoa Ludi onetan. Orregaitik Arri-notarrak, moroak eta abar alboratuta, beren eritziz bera dalako egian dagoan bakarra, ortik agertzen dira: "la misión del catolicismo" "el destino en lo Universal" "la misión en lo Universal" eta ainbat abar.

Argi eta garbi ikusten dana, guztiz berezitasunaren aurka dala asmakizun guzti au; eta gaur oraindiño dauan "arra" ori dala, batzuk bakarrik ondo bizi daitez an. Baiña danok ondo-bizi ezin izanik, eten-bako borroka dala, danok gura nai-ez ardurak zaintzeko jaio garalako.

II'garren Juan Paulo'k, Ameriketako babesean gaur Munduan ezarri gura dauan batzangotasuna salatzen dau, baiña konturatutako dira..., eurak daukiezan katolikotasunezko legeakaz menperatasun orreik lortzen alegintzen dirala?.

Orregaitik gure EUSKADI maite onetan gaur, ez dogu bear indarkeririk, eurak orren atzakiaz, dagozan Laterriko maillan arrazoitu baiño ez diralako egiten indarra erabiltzeko, eta orren babesean indarra erabiliaz iraun egiten dabelako daukiezan menperatzail asmakizunetan. ABERTZA-LETASUNA eta JAKINTASUNA baiño betterik ez!. Ta danok bat eginda, erakutsi guzurrean dagozela, len-bait-len askatasuna lortzeko.

**ATUTXA'tar PAUL
ZORNOTZAN 2.002'an IRAILLA'ren 1'e an**